

SUOMEN
HISTORIALLINEN
SEURA

**J
ä
s
e
n
l
e
h
t
i**

2-3
2005

SUOMEN HISTORIALLINEN SEURA

SEURAN TOIMISTO

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki

puh: (09) 228 69 351

faksi: (09) 228 69 266

Sähköposti: shs@histseura.fi

Kotisivu: <http://www.histseura.fi>

Toiminnanjohtaja Julia Burman, varmimmin ke 16-17 ja to 10-12.

SEURAN HALLITUS 2005

Dos. Katariina Mustakallio, puheenjohtaja

Dos. Kimmo Katajala

Prof. Pauli Kettunen

Prof. Christian Krötzl

Dos. Esko M. Laine

Dos. Tuomas M. S. Lehtonen

Dos. Pirkko Leino-Kaukiainen, varapuheenjohtaja

Dos. Marjaana Niemi

Prof. Ilkka Nummela

Prof. Kirsi Vainio-Korhonen

Suomen Historiallinen Seura on alan tieteellinen keskusseura Suomessa. Seura järjestää esitelmä- ja seminaaritilaisuuksia sekä kansallisia ja kansainvälisiä konferensseja sekä hoitaa alan kansainvälisiä suhteita. Jäseninä on noin 900 tutkijaa ja harrastajaa. Jäsenmaksu on 22 euroa vuodessa (opisk. 18 €). Jäsenet saavat maksutta jäsenlehden sekä n. 25 % alennusta seuran omista sekä monien lähitieteiden seurojen julkaisuista Tiedekirjassa (Kirkkokatu 14) ja SKS:n kirjamyymälässä (Hallituskatu 1). Verkkokirjakauppaan on linkki seuran kotisivuilta (www.histseura.fi); tilausta tehdessänne kertokaa olevanne Historiallisen Seuran jäsen! Historiallisen Aikakauskirjan tilausmaksu on seuran jäsenille 26 euroa.

Jäsenhakemuslomake on helppoa täyttää internetissä SHS:n kotisivuilla osoitteessa www.histseura.fi. Lomakkeita voi tilata myös seuran toimistosta.

Pääkirjoitus

Yhteisön arvot ja elämänkaaren loppu

Lyhyt kesäkausi toi taas eteeni koko elämän kirjon, rippijuhlia, häitä, hautajaisia. Viime päivien uutiset ovat puolestaan nostaneet esiin vanhuuden ongelmana nykyaikaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa: Helsingin seudulla vanhukset, jotka sinnittelevät kodeissaan, ovat viimeisinä rivissä, kun hoitopaikkoja jaetaan. Tilanne ei kuitenkaan ole mitenkään huolestuttava, kuten olemme saaneet lukea: ei varmaankaan meidän itsestämme huolehtivien ja omia etujamme puolustamaan kykenevien kannalta.

Elokuussa kokoontui Tampereen yliopistoon kansainvälinen tutkijajoukko pohtimaan elämän loppupuolta ja kuolemaa antiikissa ja keskiajalla. Kyse oli *Passages from Antiquity to the Middle Ages II*-konferenssista, jota olivat järjestämässä Suomen Akatemian *Lapsuus, kasvatust ja kuolema*-projektin lisäksi *Suomen Historiallinen Seura* ja *Klassillis-filologinen yhdistys*. Kolmen päivän konferenssi oli innostava, mutta anniltaan ehkä liiankin runsas. Osanottajia oli kahdeksisenkymmentä ja esitelmiä nelisenkymmentä. Vaikutelmaksi jäi hyvin moni-ilmeinen ja ehkä ristiriitainenkin kuva vanhuuteen ja kuolemaan liitetystä käsityksestä antiikissa ja keskiajalla.

Monet tutkijat korostivat, että antiikissa ja keskiajalla vanhuus nähtiin jakautuvan eri vaiheisiin, aktiiviseen ja passiiviseen. Vanhuus ei myöskään ollut aina iästä kiinni, vaikka miehiä yleensä pidettiin n. 60-vuotiaina vanhoina. Antiikin Kreikassa vanhoilla miehillä oli omia yhteisöjään, joilla oli merkittävä rooli politiikassa. Yhteiskunnan huipulle kohonnut arvovaltainen vanhus oli kaikkien suuresti kunnioittama kun taas itsekontrollinsa ja asemansa menettänyt sai kokea sydämetöntä pilkkaa. Näistä aiheista esitelmöivät mm. Tim Parkin, Alexandr Koptev, Ennio Bauer, Marja-Leena Hänninen ja Kirsi Salonen.

Vanhoista naisista välittyi myös monitahoinen kuva. Naiset vanhenivat sosiaalisesti nopeammin kuin miehet. Jos nainen eli keski-ikään, häntä pidettiin vanhana jo noin 50-vuotiaana. Antiikin ja keskiajan yhteisöissä pilkattiin vanhoja naisia ja käsitys noita-akoista säilyi kansan muistissa pitempäänkin, kuten Raisa Maria Toivo toi esiin. Tämä ei ollut kuitenkaan koko totuus. Roomalaiset naisten muotokuvat esittivät vanhoja naisia hyvin realistisesti, mutta selvästikin kunnioittaen. Myös roomalaiset matronat olivat yhteiskunnallisen asemansa ja vaikutusvaltansa huipulla vasta vanhemmiten, kuten Mary Harlow toi esiin.

Kuolemaan liittyvät käsitykset ja praktiikat antiikissa ja keskiaikana toivat esiin enemmän ristiriitoja. Selvästikin kristillinen käsitys kuolemasta merkitsi suurta muutosta suhtautumisessa elämän päätökseen, kuten Michael Goodich korosti pyhimysten kuolemaa ja niihin liittyvää kirjallista topiikkaa esitellessään. Yhdistävänä tekijänä antiikin ja keskiajan kulttuureissa oli käsitys kuoleamisen taidoista, *ars moriendi*, jotka opittiin yhteisön jäsenenä. Kuolevia ei jätetty yksin vaan kuolema oli yhteisöllinen tapahtuma. Kuolevalla oli merkittävä rooli kuoleman prosessissa, kuten Nirith Debby, ja Laura Gaffuri toivat esiin.

Hautajaiset olivat suvun yhteiskunnallisen aseman manifestaatio, kuten Anu Koponen toi esiin. Vaikka suru ja sen yhteisölliset ilmaisumuodot kuuluivat olennaisesti hautajaisiin, roomalaisten hallitsijoiden hautajaiset saattoivat muodostua myös ilveilijöiden juhliksi. Huumoria ja pilkkaa ei säästetty näissä kansanjuhliissa, korosti Maurizio Bettini. Kuoleman vakavuuden kieltämistä näkyi myös jo etruskihaudoissa Marjatta Nielsenin mukaan.

Konferenssi päättyi erittäin ajankohtaiseen pohdintaan katastrofien vaikutuksesta yhteisön toimintaan. Historiallisen antropologian edustaja Marxiano Melotti vertaili antiikin ateenalaisten toimintaa persialaisyökkäyksen yhteydessä New Yorkin syyskuun yhdennentoista päivän jälkeiseen tilanteeseen, ja havaitsi yhteisöjen toiminnassa paljon samankaltaisuutta. Jos konferenssi olisi pidetty muutamaa viikkoa myöhemmin, olisi voitu analysoida vieläkin ajankohtaisempaa

tapahtumaa, New Orleansin tuhoa ja sen aiheuttamaa kaaosta. Konferenssi osoitti, että keskustelu yli aikakausirajojen on mahdollista, hauskaa ja hyödyllistä. Samalla kuva vanhuudesta ja kuolemasta antiikissa ja keskiajalla nousi kritiikiksi nykyajalle, joka eristää yksilön elämän loppupuolella yhteisöstä ja siirtää hänet kuolemaan yksinäisen kuoleman.

Hyvää Syyskauden alkua!

Katariina Mustakallio
puheenjohtaja

Anu Lahtinen

Historiaa verkossa - Ennen ja nyt esittäytyy

Internetiin verkkojaan heittelevän historian ystävän kannattaa luoda silmäys uudistuneeseen julkaisuun ”Ennen ja nyt – historian tietosanomat” (<http://www.ennenjanyt.net>). Kyseessä on tieteellinen aikakauslehti, joka on ilmestynyt netissä nelisen vuotta. Ennen ja nyt julkaisee tieteellisiä artikkeleita ja katsauksia sekä haastatteluja, arvioita ja keskustelupuheenvuoroja.

Tavoitteena on myös hyödyntää verkkojulkaisun erityismahdollisuuksia - linkityksiä, ajankohtaispäivityksiä ja vuorovaikutuksellisuutta. Julkaisun yhteyteen onkin uutuutena suunnitteilla keskustelupalsta. Toimituskunta pyrkii myös nostamaan esiin ajankohtaistuvaa tutkimusta, joten julkaisun numeroissa ilmestyy runsaasti tuoreiden tohtoreiden väitös-kirjahaastatteluja sekä tutkimus- ja konferenssiraportteja ympäri maailmaa.

Viimeisimmissä Ennen ja nyt -julkaisun numeroissa on käsitelty muun muassa keskiajan historiaa, prostituution historiaa sekä kansallisen historian haasteita. Tulevaisuuden teemanumeroissa käsitellään muun muassa materiaalisen kulttuurin historiaa ja käsitehistoriaa. Lehden internet-arkistosta löytyvät kaikki aiemmat numerot, joissa riittää käyttökelpoista aineistoa koulujen, opiskelijoiden, tutkijoiden ja historian harrastajien tarpeisiin. Artikkeleissa luodaan kriittisiä katseita muun muassa sotahistoriaan, historian kerronnallistamiseen, kirjeiden ja kirjallisuuden historiaan ja moniin muihin kiinnostaviin aiheisiin.

Ennen ja nyt on niin kutsuttu Open Access -julkaisu, se on kaikkien ulottuvilla ilman tilausmaksuja. Siksi se sopii myös esimerkiksi kouluopetuksen tueksi. Julkaisun taustalla vaikuttaa neljä julkaisijatahoa: Agricola -Suomen historiaverkko, Historiallinen Yhdistys, Suomen Historiallinen Seura sekä Turun Historiallinen Yhdistys ry. Tervetuloa tutustumaan Ennen ja nyt - Historian tietosanomiin!

Suomalaisten ja saksalaisten historiantutkijoiden seminaari Hampurissa 21.-24. toukokuuta 2006

Seuraava suomalaisten ja saksalaisten historioitsijoiden yhteinen seminaari järjestetään alustavan aikataulun mukaan 21.-24. 5. 2006 yhteistyössä Hampurin Helmut-Schmidt -yliopiston Historiatieteen laitoksen kanssa. Kuten tähänkin asti tämänkertaisen seminaarin teemana ovat Suomen tai Saksan historiaa käsittelevä tutkimus, erityisesti suomalais-saksalaisiin suhteisiin sekä laajemmin Itämeren alueen yhteiseen historiaan liittyvät kysymykset. Kiinnostuneita pyydän ottamaan yhteyttä aihe-ehdotuksillaan 20.9.2005 mennessä. Tarkempi ohjelma ilmoitetaan myöhemmin.

Hannes Saarinen, SHS:n Saksan jaoksen puheenjohtaja

Historian laitos
PL 59 (Unioninkatu 38 A)
00014 Helsingin yliopisto

Puh.: (09) 191 22836
faksi: (09) 191 23217
Sposti: hannes.x.saarinen@helsinki.fi

Julkaisujen tarjoaminen

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura on viimeistelemässä ensi vuoden julkaisuohjelmaa ja pyytää niitä SHS:n jäseniä, joiden tarkoituksena on kuluvan loppuvuoden 2005 tai vuoden 2006 aikana tarjota SKS:lle julkaistavaksi käsikirjoituksia, ilmoittamaan kirjahankkeistaan tiistaihin 20. syyskuuta mennessä toimituspäällikkö Rauno Endénille:

Rauno Endén
SKS/Kustannusosasto
PL 259, 00171 Helsinki

puh. 0201 131 223
rauno.enden@finlit.fi

Historioitsijamatrikkelin tietojenkeruu

Ajatus historioitsijamatrikkelin aikaansaamisesta alkoi itää allekirjoitaneen mielessä, kun Professoriliitto vuoden 2004 alussa julkaisi toimittamani cd-matrikkelin maan kaikista virkaprofessoreista ajalta 1640-2002. Tämä mahdollisti historianprofessoreiden matrikkelitietojen uusiokäytön. Toisen lähtökohdan antoi havainto, että Suomen Historiallisen Seuran tutkija- ja kirjeenvaihtajajäsenten kokonaisluettelo on julkaistu viimeksi Uno Tuomisen kirjoittamassa seuran satavuotishistoriassa 1975. Tutkijajäsenten kokonaisuus oli tuolloin 186. Tällä hetkellä se on 444. Vahva kasvu kertoo historiantutkimuksen elinvoimasta ja yhä selvemmästä ammattikuntaistumisesta. Kasvun käänköpuolena kuitenkin sisäinen koheesio ohenee, kollegoita ja heidän harrastamiaan tutkimusaloja tunnetaan entistä heikommin.

Historian harrastus on kansalaisten keskuudessa nykyisin elävää. Tätä ilmentää etenkin sukututkimuksen suosio, jonka siivellä kasvaa muikin historiaan liittyvän tiedon tarve. Ilmiö on liitetty myös suurten ikäluokkien ikääntymiseen. Mielestäni aika on kypsä uuden askeleen ottamiselle historian tutkijoiden ja heidän tutkimusalojensa tekemiselle paremmin tunnetuiksi niin toisilleen, medialle kuin myös suurelle yleisölle. Matrikkelin rajaaminen koskemaan vain SHS:n tutkijajäseniä on ainakin tällä kertaa luonnollinen ratkaisu suhteutettuna toimituksellisiin resursseihin. Ehkäpä tulevaisuudessa avautuu uusia mahdollisuuksia laajentaa matrikkeli koskemaan myös muita historiankirjoituksen saralla ansioituneita henkilöitä.

Kuluneen kesän aikana olen joukkokyselyllä jo päivittänyt lähinnä historianprofessoreiden matrikkelitietoja. Edesmenneistä tutkijajäsenistä, myös muista kuin professoreista, olen jo aiemmin koonnut runsaasti

matrikkelitietoa, mutta noin 30:n osalta on vielä pientä täydentelyn tarvetta. Nyt käynnistyvä joukkokysely kohdistuu lähinnä aikavälillä 1970-2004 tutkijajäseniksi kutsuttuihin, joista valtaosa on historian dosentteja.

Matrikkelikaava noudattaa yliopistollisia perinteitä. Lomakkeen alussa kysytään rutiinimaisia tietoja matrikkelihenkilön nimestä, syntymästä, vanhemmista sekä opinnoista. Työuraa (virka tai muu tehtävä vuosineen) kuvataan yleensä aikajärjestyksessä, mutta käytännössä esiintyy usein virkavapauksista ketjureaktiona seuraavaa ns. pätkätyöläisyyttä, jolloin saattaa olla helpompaa ilman aikamääretarkistuksia kertoa, mitä kaikkia tehtäviä on jonakin pidempänä ajanjaksona hoitanut. Professuurien määräaikaiset hoidot tulisi kuitenkin ilmoittaa vuosineen. Sivu- ja luottamustoimet merkitään vuosineen, mutta tiivistys on suotavaa, jos niitä on saman yhteisön piirissä useita. Huomionosoituksista arvo-nimet, tieteellisten seurojen kutsujäsenyydet ja palkinnot merkitään saanto-vuosineen, kunnia- ja ansiomerkeistä vain nimet. Eräisiin matrikkeleihin on otettu tietoja myös asianomaisten kielitaidosta ja harrastuksista. Niiden mukaanottoa yliopistollisiin matrikkeleihin pidän kuitenkin ongelmallisena. Uusien asiaryhmien taannehtiva kokoaminen lukuisista edesmenneistä tutkijajäsenistä muodostuisi varmasti kohtuuttoman työlääksi.

Matrikkelissa annetaan tietoja myös matrikkelihenkilön perhesuhteista eli puolisoista ja lapsista. Tämä on matrikkelien laatimisessa usein arka kohta. Kuluneen kesän aikana harjoittamani sukututkimus nykypolvista antaa aiheita huoleen alan vaikeuksista. Sukunimikäytännön kirjavoituminen on pieni harmi sen rinnalla, että yhä useammin näyttää toistuvan lasten toisen vanhemman ”unohtuminen”. Toivottavaa on, että historian tutkijat ymmärtävät näiden tietojen kuuluvan kokonaiskuvaan. Matrikkeleita ei tehdä pelkästään nykylukijoita varten.

Tutkijajäsenet tuntevat varmasti erityistä kiinnostusta julkaisu-toimintansa kuvaukseen. Kaikkien julkaisutietojen kokoamista painettuun matrikkeliin pidän saatujen kokemusten valossa kuitenkin

epärealistisena. Tutkijajäsenmatrikelissa keskitytään mainitsemaan nimeltä ja julkaisuvuodelta suuret työt eli omat monografiat ja laajat kirjoitus- ja toimitustyöt tutkijoiden yhteisjulkaisuissa. Yksittäisistä tutkimusartikkeleista, jotka ilmestyvät kotimaisissa tai kansainvälisissä aikakauslehdissä, tulisi ilmoittaa vain lukumäärä ja aihepiiri väljällä määrittelyllä. Sanomalehtikirjoittelusta riittää lyhyt yleismaininta.

Matrikkeli on tarkoitus julkaista painettuna kirjana. Siinä tullaan julkaisemaan myös SHS:n historiateokseen (1975) sisältyvät tiedot seuran toimielimistä ja toimihenkilöistä ja viimeksi mainituista myös matrikkelitiedot. Mahdollisuutta luoda pysyvä online-tietokanta ja julkaista matrikkeli verkossa kokonaan tai osittain olisi ainakin syytä pitää seurannassa.

Suomen kirkkohistoriallinen seura **Kirkkohistorian päivä 2005 - Baltian kirkkohistoria** **Pe 30.9.2005 klo 9-16 Tieteiden talo**

Aamupäivä

Kristinusko Baltiassa keskiajalta 1700-luvulle:

- Kristillisyyden tulo Länsi-Viroon: Fil. toht. Marika Mägi, Tallinna
  - Reformaatio Puola-Liettuassa: Teol. toht. Darius Petkunas, Klaipedan yliopisto
  - Kuvainraastot Liivinmaalla: Fil. maist. Antti Ruutu, HY
  - Herrnhutilaisuuden sosiaalinen ja kulttuurinen vaikutus Liivinmaalla: prof. Gvido Straube, Riika
- Moderaattori: Prof. Jouko Talonen

Iltapäivä

Balttilainen teologikoulutus ja teologinen yhteistyö:

- Teologikoulutus Latviassa 1920-2005: Prof. Jouko Talonen, HY
  - Teologikoulutus Virossa 1918-2005: Dos. Riho Saard, HY
  - Balttilaiset teologikonferenssit maailmansotien välillä: Teol. toht. Niilo Pesonen, Oulu
- Moderaattori: Dos. Mikko Ketola, HY

Pirkko Leino-Kaukiainen

Historiallinen Aikakauskirja saa uuden päätoimittajan

Kun professori Juha Sihvola toimituskuntineen aloitti 2001 työn Historiallisen Aikakauskirjan parissa, päätoimittaja pohti ensimmäisessä johtavassa kirjoituksessaan historian olemusta tieteenä ja sen suhdetta julkisuuteen, tiedon popularisointiin ja soveltamiseen. Hän vertasi toimituksen asemaa seisomiseen jättiläisen olkapäällä. Hyvät näköalat sieltä ovat avautuneetkin.

Sihvolan johtamana lehti lähti myös räväkästi liikkeelle, jopa niin että Helsingin Sanomat huomioi dosentti Kimmo Rentolan artikkelin etusivullaan. Aikakauskirja ei kuitenkaan muuttunut populaarimpaan suuntaan, vaan se on noudattanut tiukasti tiedelehden linjaa artikkeli- ja arvosteluosastossaan. Sen sijaan keskusteluavauksia on ollut runsaasti, ja uutuuksena lehteen tulivat kolumnit. Lehden kiinnostavuudesta kertoo se, että tilaajamäärä on ollut hienoisessa kasvussa ja muutamia numeroita on myyty kohtalaisesti irtonumeroina.

Kuluvan vuoden päättyessä Juha Sihvolan viisivuotiskausi Historiallisen Aikakauskirja päätoimittajana täyttyy, ja hän on itse katsonut parhaaksi tehdä tilaa uusille voimille lehden johdossa. Aikakauskirjan hallituksen ja taustaryhmien puolesta lausun tässä kiitokset Juha Sihvolalle ja

hänen toimitukselleen arvokkaasta työstä tieteenalamme kansallisen ykkösjulkaisun vetäjinä.

Aikakauskirjan hallitus oli visaisen tehtävän edessä, kun Sihvolalle piti valita seuraaja, sillä hyviä ehdokkaita oli enemmän kuin yksi. Perusteellisen pohdinnan tuloksena hallitus päätti nimittää Aikakauskirjan uudeksi päätoimittajaksi dosentti Pirjo Markkolan Tampereen yliopistosta. Markkola on suomalaisen yhteiskunnan historian tutkija, jonka viimeaikaisia tutkimusteemoja ovat olleet kristillis-sosiaalinen työ Suomessa 1850–1940 ja kristilliset turvaverkot Suomessa 1700-luvulta 1900-luvulle. Lisäksi hän toimitti viime vuonna ilmestyneen *Suomen maatalouden historian* kolmannen osan. Markkola on jäsenenä kansainvälisen historiatieteen komitean (CISH) Suomen osastossa sekä naishistorian maailmanliitossa.

Historiallisen Aikakauskirjan tiimalasissa hiekkaa on valunut yli sata vuotta, ennen kuin lehti on saamassa päätoimittajakseen ensi kertaa naisen. Markkola on ilmoittanut haluavansa pitää yllä edelleen lehden korkeaa tieteellistä tasoa ja nostaa esiin ajankohtaisia yhteiskunnallisia ja tutkimuksellisia kysymyksiä. Hänen tavoitteenaan on myös esitellä kansainvälistä tieteellistä keskustelua suomalaiselle yleisölle.

Toivottakaamme myötäisiä tuulia uudelle päätoimittajalle ja hänen syksyn kuluessa koottavalle toimitukselleen!

Väitöskirja - painettu vai sähköinen?

Suomen tiedekustantajien liitto ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura järjestivät 5.9. seminaarin Väitöskirja - painettu vai sähköinen? Kuten alustajien puheenvuoroista ja yleisökysymyksistä kävi ilmi, aihe on tällä hetkellä hyvin ajankohtainen. Eri yliopistoissa ja tieteen aloilla käytännöt vaihtelevat suuresti, mutta selvää on, että yhä useampi väitöskirja leviää sähköisessä muodossa.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran pääsihteeri Tuomas M.S. Lehtonen syventyi alustuksessaan kustantajan näkökulmaan. Kymmenen vuoden aikana lisääntynyt tohtorituotanto on asettanut paineita väitöskirjojen julkaisemiselle siinä määrin, että kustantajan kannalta väitöskirja on tiettyssä mielessä ”ongelma-aihe”. Suomen Akatemia ei kannusta kustantajia julkaisemaan väitöskirjoja, ja lisäksi yliopisto ja tiedemaailma asettavat väitöskirjalle muuta tieteellistä julkaisemista tiukempia odotuksia ja vaatimuksia.

Professori Markku Löytönen tarkasteli aihepiiriä tieteen tekemisen näkökulmasta. Väitöskirja on tekijänsä ensimmäinen vakava puheenvuoro tieteellisessä diskurssissa, ja siksi sen tulee tavoittaa mahdollisimman laaja lukijakunta koti- ja ulkomailla. Niinpä väitöskirjan saatavuus ja leviäminen ovat keskeisiä seikkoja pohdittaessa teoksen julkaisumuotoa. Löytönen nosti esiin painetun ja sähköisen väitöskirjan hyvät ja huonot puolet sekä esitti eri alojen erilaisia käytäntöjä.

Outi Sisättö Tampereen yliopiston kirjastosta puhui otsikolla ”Yliopistot väitöskirjan kustantajina”. Hän kertoi millaisia kokemuksia Tampereella on saatu sähköisestä julkaisemisesta, ja siitä miten uusi julkaisumuoto on otettu suomalaisissa yliopistoissa käyttöön. Tampereella yliopiston

kirjaston julkaisemista painetuista väitöskirjoista lähes kaikki julkaistaan myös sähköisesti. Tämä ei kuitenkaan syö painetun kirjan myyntiä. Sähköisen julkaisemisen yleistyminen nostaa esiin mielenkiintoisia tulevaisuudennäkymiä, joista mainittakoon open access -julkaisemisen lisääntyminen sekä kirjastojen ja kustantamojen roolien lähentyminen.

Professori Seppo Knuuttila käsitteli väitöskirjajulkaisemista tutkijakoulun vetäjän näkökulmasta. Folkloristiikan ja uskontotieteen tutkijakoulussa ei ole toistaiseksi julkaistu vielä sähköistä väitöskirjaa, mutta tämä tullee muuttumaan. Knuuttila tosin korosti, että folkloristiikan alalla SKS sekä yliopistojen julkaisusarjat ovat osoittautuneet hyviksi julkaisukanaviksi. Tutkijakoulutettavana väitöskirjan eri julkaisumuodoista puhui Kirsi Mäki. Hän nosti esiin sen, että eri julkaisumuodoista puhutaan väitöskirjan ohjauksessa vasta loppuvaiheessa, ja tuolloinkin hyvin vähän. Hän arveli, että nuorten historioitsijoiden parissa perinteinen painettu väitöskirja on edelleen suosituin julkaisumuoto, jonka ohessa ollaan valmiita myös sähköiseen rinnakkaisversioon tutkimuksen saatavuuden parantamiseksi.

Alustusten jälkeen yleisö esitti kipakoita kysymyksiä ja kommentteja esiintyjille. Yleiskuvana tilaisuudesta jäi, että vastakkainasettelu painetun ja sähköisen väitöskirjan välillä on hieman keinotekoinen ja yksipuolinen. Jyrkän joko-tai asetelman sijalle on nousemassa eräänlainen väliratkaisu, jossa väitöskirjasta otetaan pieni painos ja samaan aikaan teoksen sähköinen versio laitetaan internetiin. Tarpeen vaatiessa suppean lisäpainoksen ottaminen on print on demand -tekniikalla helppoa ja edullista.

Outi Merisalo ja Tuija Laine

Kirjahistoria sai oman seuran

Suomen kirjahistoriallinen seura ry. – Bokhistoriska sällskapet i Finland rf. perustettiin keväällä 1997 nimellä *Kirjan museon ystävät ry.* Tuolloin tavoitteena oli tukea kirjan museon perustamista Suomeen, jotta kirjahistorian eri osa-alueita ja niiden historiaa, esimerkiksi painotekniikkaa, luku- ja kirjoitustaitoa, kustannustoimintaa, kirjastoja ja kirjakauppoja olisi voitu esitellä laajalle yleisölle.

Koska yhtäältä suomalainen kirjahistorian tutkimus on viime vuosina lisääntynyt ja monipuolistunut eikä toisaalta julkisilta tahoilta ole löytynyt resursseja kirjan museon perustamiseen, tieteellisen, kirjahistoriaan keskittyneen seuran tarve on käynyt ilmeiseksi.

Keväällä 2005 *Kirjan museon ystävät* -yhdistyksen nimi muutettiin *Suomen kirjahistorialliseksi seuraksi*, jotta voitaisiin tarjota keskustelu- ja toimintafoorumi yhä lisääntyvälle kirjahistoriasta kiinnostuneelle tutkija- ja harrastajajoukolle. Kyseessä on siis Suomen ainoa kirjahistoriaan keskittynyt tieteellinen seura. Sen tarkoituksena on ylläpitää keskustelua kirjan kulttuurihistoriallisesta merkityksestä sekä syventää kirjan historian ja nykypäivän tuntemusta.

Yhdistys tukee tutkimustoimintaa järjestämällä esitelmiä, seminaareja ja näyttelyitä. Vuodesta 2003 lähtien seuran toimintaan ovat kuuluneet kahdesti vuodessa pidetyt kirjahistorian koulutuspäivät, joissa kirjahistorian eri osa-alueiden asiantuntijat ovat esitelleet uusinta kirjahistoriallista tutkimusta ja keskustelleet siitä yleisön kanssa. Tähän mennessä koulutuspäivissä esillä ovat olleet muun muassa historiallisten kirjakokoelmien synty, kirjan kuvitus ja kirjakaupan historia. Seuraava koulutuspäivä pidetään 19.11. Sen aiheena on *Koulukirjastojen historia ja nykytila*. Koulutuspäivien ohella yhdistys

järjestää jäseniltoja ja tutustumisretkiä kirjahistoriallisesti keskeisiin kohteisiin. Syksyllä vierailemme Tekniikan museossa tutustumassa vanhaan kirjapainotekniikkaan. Seura esittelee toimintaansa Helsingin kirjamesseilla kuluvan vuoden lokakuussa.

Seura pitää myös yhteyttä kirja-alalla toimiviin tahoihin ja antaa tarvittaessa asiantuntija-apua esimerkiksi neuvomalla kirjahistoriaan liittyvissä kysymyksissä ja jakamalla tietoa museoiden ja kirjastojen kokoelmista. Suomen kirjahistorialliseen seuraan voi liittyä ottamalla yhteyttä seuran sihteeriin: seija.tiisala@helsinki.fi

Seuran kotisivu: <http://www.cc.jyu.fi/~merisalo/khs.htm>

Tervetuloa mukaan keskustelemaan kirjahistoriasta!

Suomalaisten vahva panos Sydneyn 20. maailmanhistoriankonferenssissa

Historian maailmankonferenssi järjestettiin 20. kerran heinäkuun alussa Sydneyssä Australiassa. The University of South Walesissa. Se keräsi noin 1500 osanottajaa, joukossa jopa 20 suomalaista historiantutkijaa. Matkan kalleus oli karsinut ilmoittautuneista monia suomalaisiakin tutkijoita. Osanottajia oli vähemmän kuin Oslossa vuonna 2000, mutta suurin osa esitelmistä oli luettavissa internetissä. Painettu konferenssijulkaisu käsitti vain yhden niteen ja esitelmiin tutustuttiin vielä yliopiston kampuksella.

Maailmankonferenssin teemoissa näkyi muutos aikaisempien vuosien teemoihin. Suurten teemojen rinnalla tilaa oli annettu merkittävästi yksityisen ihmisen kokemuksien ja muistojen tutkimiselle. Konferenssin tematiikka liikkui yli aikakausien ja jako antiikkiin, keski- ja uuteen aikaan oli häivytetty. Niinpä useimmissa sessioissa liikuttiin ongelmakeskeisesti yli aikakausi- ja aluerajojen. On selvää että Tyynen meren alueen, Aasian ja Afrikan erityiset tutkimuskysymykset saivat painoa, sillä Sydneyssä järjestetty konferenssi oli ensimmäinen Euroopan ja Pohjois-Amerikan ulkopuolella järjestetty. Tuoreutta ja ajankohtaisuutta lisäsi CISH:n hallituksen ja UNESCO:n pitkään kestänyt yhteistyö. Keskustelua käytiin historiantutkijan vastuusta ja tehtävistä tulevaisuudessa.

Esillä oli runsaasti globaalihistoriaa ja ajankohtaisia aiheita, kuten talouden globalisaatio, kolonialismi, kulttuurien kohtaaminen sekä kysymykset alkuperäisten kansojen tilanteesta ja oikeuksista modernin puristuksessa. Balkanin kysymystä ja nationalismia sekä islamin ja kristillisyyden kohtaamista käsitelleet teemat osoittivat, että tämän päivän historiantutkijat olivat valmiit ottamaan käsiteltäväkseen polttavia ongelmia. Luonnonkatastrofit -osio liittyi konferenssin yhteen suurista pääteemoista ”Ihminen ja luonto historiassa” koordinaattorinaan itävaltalainen Verena Winivarter. Katastrofit ovat olleet esillä jo aiemmin,

Oslossa sekä kaupunkihistoriantutkijoiden konferenssissa Berliinissä vuonna 2000.

Toinen pääteema oli ”Myytit ja historia”, jonka koordinaattorina oli saksalainen professori Jörn Rüsen. Se rakentui kolmesta alateemasta ”Myyttien luominen ja identiteettien vahvistaminen”, ”Valta, historia sekä historiantutkijan vastuu” sekä ”Historia ja utopia.” Konferenssin kolmas pääteema käsitteli sotaa, rauhaa, yhteiskuntaa sekä kansainvälistä järjestystä. Yhden päivän aikana käsiteltiin kysymystä oikeutetuista sodista rauha-käsitteeseen ja sen erilaisiin tulkintoihin historiassa.

Suomalaisista historiantutkijoista professori Hannu Salmi oli koordinaattorina järkeä ja tunteita koskevassa erikoisessiossa mukanaan suomalaiset tohtorit Jaakko Suominen ja Hanna Järvinen. Dosentti Marjaana Niemi koordinoi kaupunkien hallintoa käsitelleen session. Dosentti Pirjo Markkolalla oli naishistorian kansainvälisen liiton varapuheenjohtajana suuri panos naistutkijoiden kaksipäiväisen ohjelman organisoinnissa. Tilaa saivat monet suomalaiset naistutkijat (tohtori Tiina Kinnunen, tohtoriopiskelijat Raisa Toivo, Marja Jalava ja Ann-Catrin Östman), mikä kertoo suomalaisten tutkijoiden kansainvälisestä verkottumisesta.

Sydneyn konferenssissa oli yhtenä teemana lapset ja sota, mikä näyttää olevan uusi tutkimuksen kohteena oleva aihepiiri eri puolilla maailmaa. Tämä johtuu useista syistä. Ensinnäkin toinen maailmasota on jo hyvin tarkasti tutkittu monesta muusta näkökulmista. Lisäksi tuolloin lapsuutensa eläneet ihmiset alkavat olla siinä iässä, että he mielellään katsovat taaksepäin ja pohtivat sodan merkitystä elämän kulkuun. Lapset ja sota -pyöreän pöydän keskusteluun osallistui Suomesta dosentti Aura Korppi-Tommola.

Toinen osa maailmankonferenssia on aina koostunut CISHin alaisten komissioiden omista istunnoista, jotka olivat avoimia kaikille osanottajille. Emeritusprofessori Jukka Nevakivi esiintyi kansainvälisten suhteiden komission istunnossa, Marjatta Hietala kaupunkihistoriallisen komission sessiossa, jonka työ viimeisten viiden vuoden aikana on

keskittynyt kaupungin imagoon kautta historian. Muita komissioiden työhön osallistuneita olivat dosentti Tapio Bergholm (merihistorian komissio) ja professori Simo Heininen (vertaileva kirkkohistoriallinen komissio).

Kokous päättyi Sydneyn kaupungintalolla pidettyyn yleisölle avoimeen tilaisuuteen, jossa pääpuhujana oli Schindlerin lista –romaanin kirjoittaja Thomas Keneally. Samalla opimme, että Sydneyn kaupungin palveluksessa on päätoiminen kaupunginhistorioitsija.

Akatemiaprofessori Marjatta Hietala CISH-hallitukseen

Akatemiaprofessori Marjatta Hietala on valittu kansainvälisen historiatieteiden komitean (The International Committee of Historical Sciences / Comité International des Sciences Historiques (CISH)) hallitukseen viisivuotiskaudeksi. Valinta tehtiin Sydneyssä pidetyssä historiantutkijoiden maailmankonferenssissa. Hietala on ensimmäinen suomalainen kansainvälisen historiantutkijoiden kattojärjestön hallituksessa. Hietalan tutkimuksen painopisteitä ovat mm. kaupunkihistoria, tieteen historia, aate- ja oppihistoria sekä historian tutkimusmenetelmät. Hänen tutkimuksessaan on jo pitkään ollut vahva kansainvälinen ote. Hietalan nimitys sai tukea mm. pohjoismaisilta kollegoilta ja kansainväliseltä kaupunkihistorian komissiolta. Hän tuli CISH:n hallitukseen ruotsalaisen Eva Österbergin seuraajana.

Vuonna 1926 perustettu CISH on historia-alan tutkijoiden kansainvälinen kattojärjestö. Tänä päivänä järjestöön kuuluu edustajia 58:sta maasta. CISH:iin kuuluu kahdenlaisia järjestöjä. Ensinnäkin kussakin järjestöön kuuluvassa maassa toimii oma kansallinen osasto. Suomen Historiallinen Seura organisoii osaston toimintaa maassamme. Tämän lisäksi eri maissa on historiantutkimuksen eri osa-alueisiin erikoistuneita osastoja. CISH organisoii viiden vuoden välein pidettävän historia-alan maailmankonferenssin.

**SUOMEN HISTORIALLISEN SEURAN
ESITELMÄTILAISUUKSIA
SYKSYLLÄ 2005**

MA 26.9.2005 klo 18.15–20

Kasvatus- ja koulutushistorian -seminaarisarja

Dos. Pirkko Leino-Kaukiainen:

Turkin sodan tuntematon sotilas - itseoppinut kirjoittaja

KE 9.11. 2005 klo 18.00-19.00

Vuosikokousesitelmä

Suomen Historiallisen Seuran puheenjohtaja

Dos. Katariina Mustakallio:

Pyhä, puhdas, saastainen.

Kuinka kulttuuriset dikotomiat näkyvät antiikissa

MA 31.10.2005 klo 17.30-20

Suurlakko sata vuotta sitten

Dos. Ilkka Liikanen: Suurlakon kansalaiskokoukset Pohjois-Karjalassa

Dos. Ismo Björn: Paikallinen suurlakko: Ilomantsi 1905

Dos. Antti Kujala: Suurlakko 1905 Suomen historiassa

Kaikki tilaisuudet pidetään
Tieteiden talossa, Kirkkokatu 6, Helsinki
ja niihin on vapaa pääsy.
Tervetuloa!